

SKUP

Metoderapport

Sak: Start og Sparebanken Sør.

Deltaker: Pål Yngve Berg, Agderposten. Adresse: Postboks 8, 4801 Arendal. Telefon: 37003700. Journalistens privatadresse: Noroddveien 51, 4816 Kolbjørnsvik. Mobil: 90071730.

Publisert arbeid:

Investor er hemmelig bakmann (4. september 2009)

Ukjent milliontap på Start-eieren (16. september 2009)

Tilsyn krevde Start-svar etter brudd (1. oktober 2009)

Her er den hemmelige Start-avtalen (9. oktober 2009)

Har pantsatt boligen sin for 20 millioner (24. november 2009)

Kritiserer salget av Start til Ravnaas (28. november 2009)

Overtok Start-byrde til 197 millioner (9. desember 2009)

Har igangsatt intern gransking om Start (19. januar 2010)

Ga stadionlån uten styrevedtak (15. mars 2010)

Anklager tilsynet for Start-bom (16. mars 2010)

Provoserte frem sjelden refs (18. mars 2010)

Fjernet tre Sør-topper på 27 dager (21. mars 2010)

Hemmelig Start-rapport til PR-byrå (21. mai 2010)

Redegjørelse for arbeidet:

Denne saken dreier seg om en fotballklubb i alvorlig pengetrøbbel og en presset innskytereid sparebank sittende på alle sider av bordet. Sparebanken Sør var eier, sponsor og långiver i selskapene Start Toppfotball AS og Start Stadion AS (Sør Arena).

Agderposten avdekket over en periode på ni måneder hvordan Sparebanken Sør tapte 100 millioner på sin storsatsing i fotballklubben. Avsløringene omfattet også dårlig bankhåndverk, og førte til at bankens toppleder og styreledelse ble avsatt (se for øvrig omtale under eget punkt). Banken har lånt ut, sponset og tapt nærmere 225 millioner på fotballklubben.

Ledelsen i Sør uttalte på en pressekonferanse 25. juni 2009 at den kjente skatteadvokaten og tidligere Start-eier Ernst Ravnaas med samarbeidspartnere hadde kjøpt Start-selskapene, og at de kom med kapital, kompetanse og optimisme. Overtakelsen førte til at landsdelen fikk fornyet håp og tro på klubbens fremtid.

At dette omhandlet et forretningsforhold mellom to av Sørlandets mest folkelige, betydningsfulle og medieomtalte institusjoner skulle tale for åpenhet. Men tvert imot. Navn på påståtte investorer og annen viktig informasjon ble hemmeligholdt. Selv ikke administrerende direktør i Start-selskapene ble involvert i prosessene i forkant av at fotballselskapene skiftet eier.

Jeg satt på pressekonferansen i bankens egne lokaler i Arendal og undret meg over seansen. Sør hadde bak seg et langt og mislykket salgsforsøk til Kristiansand kommune som ble avsluttet tre uker før. Omdømmet hadde fått seg en kraftig trøkk. Nå hadde den plutselig lykket med et etterlengtet salg.

Men budskapet som ble meddelt offentligheten på pressekonferansen virket for godt til å være sant: Den skakkjørte klubben var solgt til entusiastiske pengemenn, og landsdelens største finanskonsern kom angivelig 34 millioner bedre ut enn om den hadde fått ja fra kommunen noen dager før.

Pressekonferansen ble derfor begynnelsen på et arbeid som ikke tok slutt før mai året etter. Jeg gikk inn i materien med følgende spørsmål i bakhodet:

- 1) Hvem er de påståtte investorene?
- 2) Hva måtte de betale for å kjøpe seg en fotballklubb?
- 3) Hvordan var innholdet i selve avtalen?
- 4) Hvordan kunne banken klare å selge en fotballklubb som både likviditets- og gjeldsmessig var i store vansker?
- 5) Hvorfor alt hemmeligholdt? Var salget et regissert spill for å skjule at banken hadde fått nok av å være eier av en kostnadstung fotballklubb?
- 6) Hvordan var selve bankhåndverket?
- 7) Snakket bankledelsen sant til innskyterne om størrelsen på tape?

Artiklene avdekket dette:

- At banktapet var langt større en det som offentligheten fikk fortalt på pressekonferansen.
- At banken måtte avskrive millioner for å bli kvitt Start-selskapene.
- At selskapene ble "solgt" for én krone stykket.
- At de optimistiske investorene ikke fantes.
- At banken allerede før "salget" hadde et hemmelig milliontap på Ernst Ravnas.
- At den nye eieren var gjeldstynget og ikke hadde penger til å berge klubben.
- At banken ikke foretok noen reell kredittvurdering av Ravnas personlig.
- At bankhåndverket var kritikkverdig med kostbare konsekvenser.
- At den nye Start-eieren hadde en slags bakmann.
- At banken var presset av Finanstilsynet, som til slutt måtte gå til det skritt å fremsette historisk refs av bankens ledelse i full offentlighet. Hadde aldri skjedd før, ifølge avdelingsdirektør.
- At øverste og kontrollerende organer som representantskapet og kontrollkomiteen ikke levde opp til bankens egne retningslinjer.
- At bankens "salg" i realiteten var en flukt fra en skjør fotballklubb. Konfidensiell e-post viste at den nye eieren forsøkte å hente redningsmillioner hos kommunen få dager etter overtakelsen. Dette initiativet kunne ikke banken med pengebingen ha tatt.

Konsekvenser:

I løpet av 27 dager i mars/april måtte styreleder, nestleder i styret og administrerende direktør gå av.

Det store tapet kunne vært redusert om bankhåndverket hadde vært bedre, slås det fast i pressemelding fra styret (nyhetsoppslag side fem 23. april 2010). Den nye ledelsen satte derfor i gang en rekke tiltak for å hindre at noe tilsvarende kunne skje igjen:

Bankens beslutningsprosesser skal bedres.

Kredittbehandlingen skal bedres.

Rutinene for overtakelsen av virksomheter skal bedres.

Muligheten for sammenblanding av kreditorrollen og sponsorrollen skal begrenses.

Styrets rolle i saker med høy risiko og ekstraordinære transaksjoner skal tydeliggjøres og trygges.

Organisering, metode- og kildebruk:

Den løpende problemstillingen var at verken bankledelse eller ny Start-eier ville spille med åpne kort. Det medførte at alt av opplysninger måtte hentes via andre kanaler med de utfordringer det gir.

Jeg angrep saken på flere fronter: Pløyde offentlige registre/postjournaler som Brønnøysund, Statens kartverk, Finanstilsynet og Kristiansand kommune, undersøkte regnskap og årsberetninger, samt tok kontakt med ulike, mulige kildemiljøer.

Det ble foretatt noen vellykkede innsynsbegjæringer hos kommune og tilsyn, og jeg fikk tilgang både til elektronisk- og papirpost.

Jeg konsulterte også økonomisk fagekspertise, luftet problemstillinger og tok med meg resultatene/vurderingene videre i arbeidet.

Også anonyme kilder er blitt brukt. Opplysningene er bekreftet før publisering.

Jakten ga meg kunnskap og større eller mindre biter av svar som samlet eller hver for seg belyste uventede forhold. De innsamlede fakta ble løpende krysset og satt sammen til artikler. En bekreftelse kunne være en tallstørrelse fra et regnskap, eller en opplysning fra annen håndfast informasjon jeg satt på.

Samtidig som en del av sakene kom på trykk, vaklet landsdelens fotballstolthet på randen av konkurs. Dette skjedde altså kort tid etter at banken i rosende vendinger hadde ønsket pengefolkene velkommen og gitt Sørlandet løfter om en økonomisk tryggere fremtid.

Seks måneder etter pressekonferansen var "redningsmannen" Ernst Ravnaas helt ute. Han maktet ikke å skaffe de nødvendige Start-millioner verken hos kommune eller finansinstitusjoner for å beholde eierskapet.

Konklusjon og konsekvenser ble etter hvert dramatiske. Kort tid etter at internrapporten forelå, falt toppledelsen.

Spesielle erfaringer:

Sparebanken Sørs internrapport voktes som juveler, både av bank og det offentlige. Jeg begjærte innsyn i mai i fjor. Men Finanstilsynet og Finansdepartementet har begge unntatt innholdet fra offentligheten, også i sladdet utgave, og vil således ikke bidra til å gi innskyterne detaljert kunnskap om hvordan ledelsen i finanskonsernet kunne styre rett i grøfta med pengene deres.

Finansdepartementet begrunner innsnevringen av offentlighetsloven med kundesensitivitet, og at bankene vil være skeptiske til å gi ut informasjon dersom de risikerer at deler av det havner i offentligheten.

Det gir følgende paradoks:

Helsetilsynet praktiserer utstrakt offentlighet i forbindelse med sine tilsyn, til tross for at de kontrollerte ofte med styrke hevder at offentlighet vil kunne føre til at personell ikke vil melde inn saker for tilsynet. Det betyr at selv der man risikerer manglende innrapportering av forhold som har med liv og helse å gjøre, ønskes ingen innsnevring av offentlighetsloven med en slik begrunnelse Finansdepartementet anvender. Bankenes feil skal man med loven i hånd dermed kunne glemmes og gjemmes i offentlige arkiver.

Med god bistand fra Norsk Presseforbund er saken nå brakt inn for Sivilombudsmannen, som gledelig nok har gitt grønt lys til full realitetsbehandling. En uttalelse er ventet i løpet av januar 2011, åtte måneder etter min innledende innsynsbegjæring.

Spesielt er det også at en pressekonferanse som skulle markere slutten på et bankmareritt, for meg ble starten på et journalistisk maratonløp.

Mvh.

Pål Yngve Berg

Arendal 12. januar 2011

